

De verspreiding van velduil en steenuil

Door F. Alleijn (RIVON)

In 1963 verzocht het Conseil International pour la Préservation des Oiseaux (C.I.P.O.) een overzicht te geven van het aantal stootvogels en uilen in Nederland. Bij de samenstelling hiervan bleek dit niet voor alle soorten even gemakkelijk te zijn. Toch leek het van belang om de voorhanden gegevens op een gemeentekaart in te tekenen. Uit de Nederlandse literatuur, het RIVON-archief en met hulp van ambtenaren van het Staatsbos-beheer, enkele vogelbeschermingsverenigingen en particulieren zijn nu voorlopige verspreidingskaarten van de velduil en de steenuil samengesteld.

Volgens de gegevens broeden er jaarlijks ruw geschat 50 paar velduilen in Nederland. Voor O.-Flevoland, waarvan de stand in voornoemde opgave niet is opgenomen is het, gezien de grote schommelingen, niet mogelijk een gemiddeld aantal paren vast te stellen.

Ook elders in Nederland schommelt de stand van deze, sterk aan een goede muizenstand gebonden cosmopolitische soort, vrij sterk.

Uit het kaartje blijkt het voorkomen in de duinen van het vaste land en van de eilanden, de aanwezigheid in de grote moerasgebieden van Friesland, Overijssel en onregelmatig ook in de Zaanstreek. Voorts komt de soort onregelmatig voor op enkele heidevelden, mogelijk in een beekdal in Drente en in de Peel. Dit geldt waarschijnlijk ook voor Oostelijk Twente of aangrenzend Duits gebied.

Vrij grote dichtheden komen plaatselijk voor in Friesland en op Ameland en Texel. Het beste broedbiotoop in Friesland „De Hoge Warren” dreigt door boerderijenbouw te verdwijnen. De aanwezigheid van broedvogels in het Hollands-Utrechts veengebied kon niet worden aangetoond.

Geregeld terugkerende winterconcentraties zijn bekend van de IJsselmeerpolders, het gebied rondom de monding van de Eem en misschien ook van „De Deelen” in Friesland. In de N.O.-Polder en de Wieringermeer broeden na de drooglegging ook velduilen, voorzover bekend is dit nu niet meer het geval.

Aanvullende gegevens betreffende losse waarnemingen, winterconcentraties, vermoedelijke en zekere broedgevallen worden bijzonder op prijs gesteld door het RIVON, Laan van Beek en Royen 40-41 te Zeist.

Hieronder volgt een overzicht van de thans bekende verspreidingsgegevens:

Waddeneilanden. Jaarlijks: Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog.

Friesland. Jaarlijks: Haskerland, Idaarderadeel, Tietjerksteradeel, Utingeradeel en Weststellingwerf.

Onregelmatig: Wonseradeel, Opsterland

en Ferweradeel.

Drente. Jaarlijks: Norg.

Onregelmatig: Assen en mogelijk Anlo. Overijssel. Jaarlijks: Genemuiden, Giet-hoorn, Oldemarkt, Staphorst, Vollenhove en Wanneperveen.

Onregelmatig: mogelijk Losser/Enschede.

N.-Holland. Onregelmatig: Egmond-binnen, Wormer en mogelijk Callantsoog.
 Z.-Holland. Onregelmatig: Oostvoorne, punt van Goeree en Wassenaar.
 Zeeland. Onregelmatig: Westerschouwen en Wissekerke.

O-Flevoland: Jaarlijks doch tijdelijk.

Losse broedgevallen, d.w.z. plaatsen waarvan niet bekend is dat de soort er meer dan eenmaal gebroed heeft, zijn buiten beschouwing gelaten.

Van de verspreiding van de steenuil is maar weinig bekend. Velen hebben ze wel eens gezien, maar hoeveel er in Nederland broeden, hoe de stand zich ontwikkelt en in welke biotopen ze veel voorkomen is nauwelijks bekend.

Een verspreidingsbeeld dat de heer J. v. d. Ven uit literatuurgegevens samenstelde gaf de eerste aanwijzingen. Verder archiefonderzoek en informatie elders verschaft de mogelijkheid een verspreidingskaart samen te stellen, die echter allerm minst volledig is. Ook geeft de verspreidingskaart een vertekend beeld van de verspreiding, omdat het aantal gemeenten per oppervlakte-eenheid sterk wisselt. Er lijkt een voorkeur te bestaan voor de binnenduinarand, rivier- en beekdalen en oude cultuurgronden.

Hieronder volgt een overzicht van de thans bekende verspreidingsgegevens:

Friesland. Jaarlijks Achtkarspelen, Barra-deel, Ferwerderadeel, Leeuwarderadeel, Menaldumadeel, Ooststellingwerf, Opsterland.

Onregelmatig: Franeker, Franekeradeel, Het Bildt, Oostdongeradeel, Tietjerksterradeel, Westdongeradeel.

Drente. Jaarlijks: Meppel.

Onregelmatig: Anlo, Rolde, Zuidlaren.

Overijssel. Jaarlijks: Haaksbergen/Enschede, Staphorst.

Onregelmatig: Ambt-Delden, Enschede, Ommen, Weerselo, IJsselmuiden.

Gelderland. Jaarlijks: Ede, Heumen, Kesteren/Heteren, Rheden, Voorst, Wageningen, Warnsveld.

Onregelmatig: Apeldoorn, Arnhem, Kerkwijk, Maasdriel, Steenderen, Zevenaar.

Utrecht. Jaarlijk: Abcoude, Bunnik, De Bilt, Utrecht.

Onregelmatig: Amerongen, Baarn, Doorn, Leusden, Linschoten, Lopik, Maarssen, Maartensdijk, Vleuten/De Meern, Wijk bij Duurstede.

N.-Holland. Jaarlijks: Amsterdam/Haarlemmerliede, Enkhuizen, Haarlemmermeer, Heemskerk, Warmenhuizen.

Onregelmatig: Alkmaar, Amsterdam,

Amsterdam/Haarlemmermeer, Bergen, Beverwijk, Castricum, Heemstede, Hilversum, Huizen, Kortenhoeft, Ouder-Amstel, Venhuizen, Zandvoort.

Z.-Holland. Jaarlijks: Alblasterdam, Den Haag, Dordrecht, Geervliet, Goudarak, Rotterdam, Vianen, Wassenaar.

Onregelmatig: Brielle, Delft, Lisse, Noordwijk, Ouderkerk a/d IJssel, Pijnacker, Schiedam.

Zeeland. Jaarlijks: Kloetinge, Veere, Westerschouwen, Wolphaertsdijk.

Onregelmatig: Goes, 's Heer Arendskerke, Kattendijke, Nisse, Zuiddorpe. Noord-Brabant. Jaarlijks: Schijndel, Vlijmen.

Onregelmatig: Bakel en Milheeze, Bladel en Netersel, Breda/Prinsenbeek, Bostel, Geldrop, Giessen, Gilze en Reijen, Haaren, Helmond, Hilvarenbeek, Lith, Loon op Zand, Mierlo, Moergestel, Oisterwijk, Oplo, Ravenstein, Reusel, Stiphout, Terheyden, Veghel/St. Oedenrode.

Limburg. Jaarlijks: Maastricht, Roermond, Tegelen, Valkenburg/Houthem, Wijlre, Wittem, Slenaken.

Onregelmatig: Bemelen, Bergen, Cadier en Keer, Heerlen, Melick-Herckenbosch, Meyel/Schinnen, Sevenum, Stein, Venlo. IJsselmeerpolders. N.O.-Polder, O-Flevoland.

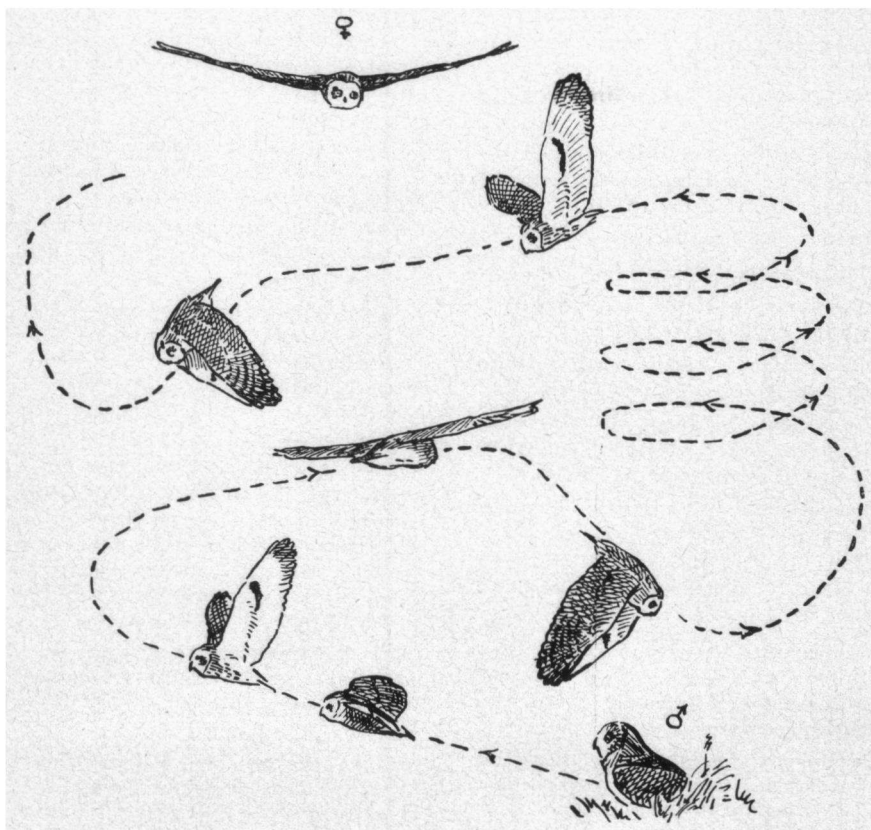
Balts van velduilen op Ameland

Op 9 april 1966, toen mij vrienden en ik in het Oerd, aan de oostpunt van Ameland rondliepen, stootten wij daar een velduil op, die overigens niet de indruk maakte van ons geschrokken te zijn. Hij bleef dicht bij ons vliegen. Deze vogel vloog op een nogal eigenaardige manier: hij hield de vleugels gestrekt in een diepe V omhoog. In deze stand zweefde hij enkele seconden, sloeg dan de vleugels, die steeds gestrekt werden gehouden, omlaag tot ze een rechte lijn vormden, bracht ze daarna weer gestrekt omhoog naar de diepe V-vorm, enz. Het deed denken aan een vliegende vlinder.

Dan opeens sloeg hij de vleugels omlaag tot ver onder het lichaam, waarbij er a.h.w. een siddering door de „armen” ging, waardoor de vleugeltoppen, die zeer

dicht bij elkaar werden gehouden, met de vlakke binnenkant tegen elkaar sloegen en een soort roffelend geluid veroorzaakten. Dit was tot op tientallen meters afstand duidelijk hoorbaar.

De velduil voerde deze duikvluchten met korte tussenpozen enkele keren uit. Toen verscheen er een tweede velduil, klaarblijkelijk een ♀, die een klagend miauwend geluid liet horen, waarop de eerste velduil, naar wij aannemen een ♂, met een diep „oe-oe” antwoordde en meteen weer een duikvlucht met roffel uitvoerde. De tweede uil was hierin klaarblijkelijk niet geïnteresseerd, want zij verdween even plotseling als zij gekomen was en het ♂ ging daarop met afhangende vlerken op een paaltje zitten. Dit alles speelde zich op 20-30 m van ons vandaan af,

zonder dat de vogels de indruk wekten door onze aanwezigheid verontrust te zijn.

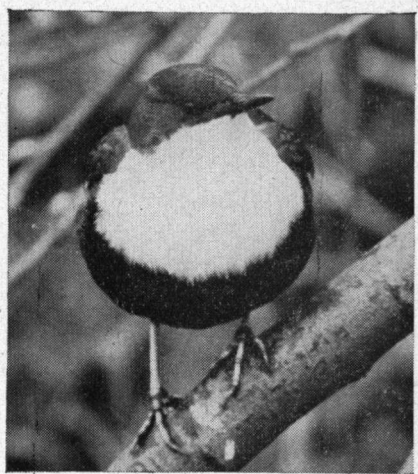
De volgende dag zagen wij in de Oude Kooi weer baltsende velduilen. Bij deze gelegenheid vlogen de vogels vrij hoog, naar schatting 20 m. Er vloog één ♀ hoog in de lucht, dat achtereenvolgens door 3 ♂♂ het hof werd gemaakt. Deze cirkelden van de grond omhoog naar het ♀, vlogen om haar heen en achter haar aan (alles in „vlindervlucht”), voerden dan snel enkele duikvluchten met roffel uit en daalden dan weer. Eén ♂ bleef geruime tijd bij haar rond schroeven. Geluid konden wij nu niet horen, maar meestal vlogen ze daarvoor te ver weg of te hoog. We hebben erg van deze merkwaardige balts genoten, die ik in enkele tekeningen heb geprobeerd vast te leggen.

• *Frans Vera, Heemstedestraat 20 I, Amsterdam-Overtoomseveld*

Voedselbiologie van de zilvermeeuw

De organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek (ZWO) heeft de Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek een subsidie verleend voor een onderzoek naar de voedselbiologie van de zilvermeeuw. Het veldwerk zal worden verricht door Drs. A. L. Spaans: werkleider van het project is Prof. Dr. D. J. Kuenen te Leiden. De dagelijkse leiding van het onderzoek berust bij Drs. J. Rooth van het RIVON.

Uit in 1965 verrichte tellingen bleek voorts dat de zilvermeeuwenpopulatie, die men jarenlang min of meer vergeefs heeft trachten te beperken, door nog niet geheel duidelijke oorzaken in 1965 zeer sterk was teruggelopen. Hoewel er in 1964 nog van een „verontrustende toename” werd gesproken, moest in 1965 een teruggang met bijna 7.500 paren worden vastgesteld. Op Texel werden 24 eieren verzameld, waarvan er 23 onbevruucht bleken. Bij Wassenaar werden veel dode zilvermeeuwen gevonden (bovendien kleine mantelmeeuwen, stormmeeuwen en scholeksters), mogelijk als gevolg van vergiftiging met kopersulfaat. De achteruitgang in 1965 is het sterkst in de kolonies, die het dichtst bij de Nieuwe Waterweg zijn gelegen. — Red.

Waterspreeuw op Texel

Tijdens de Paasdagen zat langs het slootje bij de Postweg op Texel een waterspreeuw. In deze tijd zijn de meeste bezoekers op dit eiland vogelliefhebbers en het werd onder hen snel bekend. Iedereen spande zich in om het vogeltje te zien. Ook ik ben er heen gegaan om te proberen hem te vereeuwigen. Toen ik hem ontdekt had kwamen er een paar kennissen van mij aan. De weg werd door hen aan beide zijden afgezet en we kropen op onze buik met onze fototoestellen over de weg. Na een paar pogingen lukte het mij om dicht genoeg bij hem te komen en een paar foto's te maken. Later heb ik nog gekeken hoe hij zijn voedsel zocht. Het was een grappig gezicht hem onder water te zien duiken. Als hij weer bovenkwam had hij meestal een insect in zijn snavel dat hij tegen de wal op at. Na de Paasdagen heeft men hem van een ring voorzien. Deze waarneming is de tweede op Texel. De eerste werd waargenomen door de heer A. Kuik op 4 nov. 1962 nabij de duiker van de Moksloot onder de Witte-
weg. Het betrof beide keren, aan de kleur van de buik te oordelen, de ondersoort uit Noorwegen. De foto is genomen met 1/60e sec. bij diafragma 5,6 met een 40 cm lens.

• *R. Duinker, Texel*